

vrije tekst

De naam zegt het al: leerlingen bepalen zélf waarover ze schrijven, wanneer ze schrijven en in welke vorm ze dat doen. Teksten gaan vaak over eigen ervaringen, gedachten en gevoelens en zijn grepen uit het leven van kinderen.

Tekstenschriften en tekstbestanden zijn prachtige levensboeken en geven samen een beeld van het intense leven van een leerling in haar omgeving. Kinderen vinden het leuk om te horen hoe iets bij anderen gaat. Ze merken dat klasgenoten vergelijkbare dingen meemaken.

Verschillen en overeenkomsten horen ze achter elkaar. Dat wekt nieuwsgierigheid. De leerlingen zijn vaak heel betrokken bij de gesprekken die ontstaan en leren elkaar gericht en systematischer bevragen. Ze komen heel wat over elkaars denken en voelen te weten. Ze denken na over hun eigen situatie en leren een mening te vormen. Een gesprek over een concrete gebeurtenis in een tekst, biedt een opening naar eigen belevenissen. Er komen nieuwe ideeën en interesses in de groep en het inspireert tot verder werk en bij het schrijven van nieuwe teksten.

De leerkracht schrijft zelf ook teksten die ze voorleest in de kring. Ze geeft het goede taal-voorbeeld, heeft gevoel voor taalverschillen, kent taalregels en is kritisch op het taalgebruik. Ze let op wat kinderen bezig houdt, draagt ideeën en tips aan die kunnen bijdragen aan het resultaat en ze prikkelt hen om strategieën te bedenken en te experimenteren. Ze helpt aarzelenden op weg met woorden en ideeën. Als teksten in de kring worden voorgelezen, let ze er op dat er respectvol wordt geluisterd. Als de sfeer goed is blijven de leerlingen met persoonlijke teksten komen. Als ze na het voorlezen van de tekst begint met een open vraag, geeft ze het kind ruimte om zijn bijdrage te bevestigen, om verder te vertellen of om het nog eens opnieuw te formuleren. Ze helpt een gesprek op gang. Ze zorgt dat die vraag zoveel mogelijk aansluit bij de gedachtlijn van de tekst of ze beweert het tegenovergestelde om denkprocessen te bevorderen.

Tijdens het werk staat de speller aan. Toch ziet de leerkracht in eerste versies van teksten waar 'problemen' bij kinderen zitten. Proefprints worden doorgenomen, liefst samen met de schrijver(s). Ze overlegt met die kinderen wat en waarom er heel gericht geoefend kan worden. Het mag nooit zo zijn dat bij extra oefeningen de taal verkommert. Als je de vorm losmaakt van de functie verliest het oefenen een belangrijk deel van de betekenis. De teksten, zinnen en woorden van de kinderen leveren ook hier weer het basismateriaal voor het taalonderwijs. Elk kind kan op het eigen taalniveau aan het werk en een stapje verder komen.

Technische schrijfvaardigheid staat steeds in dienst van inhoud en bedoeling van de teksten. Het gaat om de eigen taal, de eigen beleving en weten waarom je iets oefent. Kinderen krijgen er plezier in om hun taal actief te gebruiken, ze ontwikkelen communicatie, expressie en taalordening al doende in functionele gebruikssituaties. Ze leren zeggen en schrijven wat ze op hun hart hebben.

Stipke ik mis je zo

Ik kwam uit school. Harm zei dat het niet goed ging met Stipke. Ik schrok. Ik ging gelijk naar haar toe en zag dat ze op haar zij lag. Ik zag haar buik langzaam bewegen, haar ogen waren geelachtig. Ik schrok en rende gelijk naar oma's woonwagen. Ik huilde. Ik zag dat Stipke er niet goed aan toe was. Mama zei dat ze iets aan de lever had. En dat ze vandaag of morgen zal overlijden, want zonder lever kan je niet leven.

Ik at mijn eten op met tranen en ik ging samen met Harm nog een keer naar Stipke. Ik moest pappa roepen (want die had vrij) om haar overeind te halen. Toen ze Stipke overeind hadden, moest ik de veearts bellen, want pappa vertrouwde het niet meer. Ondertussen brachten Harm en pappa Stipke naar de trekkerschuur. Want pappa had gezien hoeveel pijn Stipke had. Pappa had al bedacht dat ze een spuitje kreeg en nooit meer wakker werd. Ondertussen was Hagendijk er al. Hij keek en zei: 'Het allerbeste is dat Stipke een infuus krijgt'. Dat is dat ze een spuitje krijgt en in slaap valt en nooit meer wakker wordt. Het begon. Hagendijk had het infuus. Ik begon te huilen. Stipke had in haar hals een soort naald. Hagendijk haalde de naald eruit. Hij had een flesje met slaapspul voor Stipke. Hagendijk had een soort aansluiting op het flesje. Hij deed het flesje aan de aansluiting. Het spul ging in het lijf van Stipke. Haar ogen gingen bijna dicht. Ze viel op de grond en zuchtte nog een keer diep. De tong ging uit haar mond. Ik begon te huilen. Ik heb afscheid genomen. Ik heb Stipke een kus gegeven. Stipke ik mis je zo.

Anne van der Wijk 10 jr

Om de lezers in te palmen wordt de eindtekst mooi vormgegeven. (bladspiegel met voldoen-de wit om de tekst, een overzichtelijke indeling, functioneel gebruik van lettertypen, mooie illustraties ...) Aan de hand van mooie voorbeelden of met behulp van een beamer kan de vormgeving regelmatig onderwerp van reflectie in de kring zijn.

Veel eigen teksten schrijven, teksten regelmatig in de kring voorlezen, er met gevoel over praten, wekelijks enkele teksten bespreken en optimaal bewerken, eind-teksten (uitdagend) vormgeven, vermenigvuldigen en verspreiden is de oplossing die freinetleerkrachten in de praktijk hebben ontwikkeld (en nog steeds ontwikkelen) om geschreven taal voor leerlingen tot authentiek leren te maken. Taaldomeinen worden niet van elkaar gescheiden. Er is altijd een samenhang tussen praten, luisteren, schrijven en lezen. Het zal duidelijk zijn dat computers hierbij veelvuldig een zinvolle rol spelen. De in het schoolwerk geïntegreerde vrije tekst staat in freinetgroepen centraal in het (taal)onderwijs.

Jammer

Nu bijna een jaar geleden.
Mijn vader en moeder
hadden vaak ruzie.
Ik was er verdrietig van.
Ze zijn gescheiden.
Eindelijk is het rustig.

Danny 10 jr.

*Heel lang
tot mijn kont
donkerblond.*

*Ik wil
het anders gauw
donkerblauw*

*Mijn ouders
vinden het idioot
Donkerrood*

*Misschien raar
het blijft wel
mijn eigen haar*

Afke Jager 11 jr.

Literatuur Vrije tekst

Bergsma, Mimi, *Beginnen met de vrije tekst*, Groningen 1983.

Deze brochure beschrijft de stapjes die gezet kunnen worden om te komen tot ander taalonderwijs: werken met de vrije tekst. Hoewel het bulletin vrij oud is bevat het voor beginners veel interessante informatie. Veel voorbeelden en praktische adviezen.

Broersma, Rouke / Jimke Nicolai / JeroenTans e.a., *Levend lezen, dat's de kunst* (hfst 2 en 12-19), Valthe 2000 (De Reeks 3).

Deze hoofdstukken belichten de klas als voedingsbodem, het klassendagboek, het verteltekstenboek, de vrije tekst, de klassenkrant, de schoolcorrespondentie en zelf boeken en gedichten maken.

Broersma, Rouke e.a., *Dat's andere taal, bouwstenen voor levend taalonderwijs*, Valthe 2004 (De Reeks 7 + een Leerlijnenmap).

Bouwstenen voor levend taalonderwijs voor scholen die zonder methoden willen werken.

Taalonderwijs vanuit levensechte situaties in jenaplan- en freinetklassen, gericht op werkdoelen, geordend in leerlijnen. Het leven van alledag vormen de voedingsbodem voor allerlei taalgenres: vertellen, luisteren, schrijven, (voor)lezen, gesprekken, overleggen, vergaderen, verslag doen en presenteren ...

Bronkhorst John: *Werken met de vrije tekst. Module nascholing SLO 1993*

De inhoud is zeer praktijkgericht en wordt aanbevolen voor ieder die werkt met vrije teksten, of van plan is dat te gaan doen. De module bevat een prachtige bijlage waarin de ontwikkeling van het leren lezen en schrijven van een kind wordt getoond.

Donkersloot, Goof en Riesthuis, S: *Leren lezen en schrijven volgens de natuurlijke methode.*

Uitgave: Landelijke Pedagogische Centra, Den Bosch 1986.

Cursusmateriaal voor de nascholing zorgverbreding lezen.

Freinet, Célestin: *De vrije tekst. Vertaling B.G. Donkersloot. Uitgave: De Freinetwinkel Amsterdam 1977.*

Een uitvoerige beschrijving van de achtergronden en de praktijk van het werken met vrije tekst.

Freinet, Célestin: *De natuurlijke methode. Nederlandse samenvatting door A. v.d. Wissel.*

Uitgave: Heymans bulletins, Universiteit van Groningen 1977.

Een overzichtelijke samenvatting van Freinets pleidooi voor een meer natuurlijke manier van leren, in het bijzonder het leren lezen en schrijven.

Hoof t, Nico : *Lezen en schrijven om mens te blijven. Uitgave: de Freinetwinkel, Amsterdam 1985.*

Achtergronden en praktijkvoorbeelden van een bevrijdend lees- en schrijfonderwijs.

Patrick Stubbe e.a. *Interactief leren in een coöperatieve klas. Diegem Kluwer mei 2000. hoofdstuk 6*

Tans, Jeroen e.a., *Werken met de vrije tekst*, Assen 2005.

Deze reader (verkrijgbaar bij Het Freinetkantoor) beschrijft de praktijk van vrije teksten gekoppeld aan de achtergronden, tekstbesprekingen, illustratietechnieken en laat werk zien uit de dagelijkse schoolpraktijk.

Norden, Suzanne van, *Taal leren op eigen kracht. Taalverwerving op school met behulp van de wekrwijze van taalvorming*, Assen 2004.

Dit boek is gericht op de invoering van taalvorming in het taalonderwijs op de basisschool. De vele voorbeelden maken de raakvlakken met de freinetpedagogie duidelijk en laten zien hoe enthousiast en vindingrijk kinderen met taal bezig zijn en hoe lonend het kan zijn om dat proces te begeleiden.

Stedelijke Freinetschool Gent: 5 Jaar vrije teksten in de Boomgaard. Gent juni 1990.

Een map met teksten, als concrete illustratie hoe een school de freinetpedagogiek gestalte probeert te geven.

obs De Rolpaal Blokzijl: Dan beseft ik dat ik ze waarschijnlijk nooit meer zal zien. Dat vind ik een raar en pijnlijk gevoel.

Een bloemlezing uit tien jaar vrije teksten van kinderen van De Rolpaal. Blokzijl 2003

